

Voortgangsrapportage aanpak Radicalisering, Extremisme en Polarisation (REP)

2023-2024

Inhoud

Voortgangsrapportage aanpak Radicalisering, Extremisme en Polarisation (REP)	1
Inleiding.....	2
Maatschappelijke ontwikkelingen en dreigingsbeeld	2
Landelijk dreigingsbeeld.....	2
Dreigingsbeeld in Rotterdam.....	3
Opzet en effectiviteit aanpak REP	4
Effectiviteit beleid	4
Voortgang aanpak REP in 2023 en 2024.....	5
Voortgang pijler polarisation	6
Lezen van de stad	6
Advies en inzet	7
Deskundigheidsbevordering.....	7
Voortgang pijler radicalisering & extremisme.....	8
Weerbaarheid.....	8
Deskundigheidsbevordering.....	9
Persoonsgerichte Aanpak Radicalisering (PGA-RAD).....	10
Casuïstiek PGA-RAD.....	10
Meld- en Adviespunt Radicalisering (MAR)	11
Adviezen bij het MAR	11
Slotwoord.....	11

Inleiding

Rotterdam wil een veilige stad zijn, waar het fijn is om te wonen, werken en leven. Waar iedereen zich welkom, thuis en ontspannen voelt. Een betrokken en weerbare stad waar ruimte is voor verschillende meningen en waar de principes van de democratische rechtsorde worden beschermd. Samen met een groot aantal partners werkt de gemeente aan deze ambities.

Radicalisering, extremisme en polarisatie kunnen een bedreiging vormen voor de veiligheid van Rotterdammers en kunnen de principes die ten grondslag liggen aan onze democratische rechtstaat ondermijnen. Het zijn fenomenen die vragen om blijvende inzet.

Sinds 2023 werkt de gemeente met de vernieuwde aanpak radicalisering, extremisme en polarisatie (REP)¹. Deze voortgangsrapportage geeft een overzicht van de voortgang van deze aanpak in de jaren 2023 en 2024. Allereerst worden relevante maatschappelijke ontwikkelingen en het dreigingsbeeld geschetst. Dan volgt een beschrijving van de doelstelling en voortgang van de aanpak. Vervolgens wordt ingegaan op de resultaten van de verschillende actielijnen.

Maatschappelijke ontwikkelingen en dreigingsbeeld

Wat gebeurt er in de stad? Tegenover welke dreigingen moeten we ons verhouden? Om zicht te krijgen op het dreigingsbeeld in Rotterdam, baseert de gemeente zich op bronnen als het dreigingsbeeld terrorisme Nederland (DTN)² van de NCTV, de (jaar)rapportages van de inlichtingendiensten en informatie van de politie. Hieronder volgt een schets van het dreigingsbeeld (peilmoment december 2024).

Landelijk dreigingsbeeld

De kans op een terroristische aanslag in Nederland is reëel. De Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) heeft daarom het dreigingsniveau in december 2023 verhoogd van niveau 3 (aanzienlijk) naar 4 (substantieel) op een schaal van 5. Dit komt onder meer door de aanhoudend hoge dreiging van het jihadisme. Ook lijken jongeren met sympathie voor rechts-terroristische en jihadistische denkbeelden online steeds vaker én sneller te radicaliseren. De snelheid waarin dit gebeurt, is zorgelijk. In het DTN van december 2024 wordt gewaarschuwd dat er naar schatting enkele honderden Nederlandse jongeren actief zijn in rechtsextremistische en jihadistische online milieus. In het DTN van december 2024 staan onderstaande observaties centraal, die voor deze voortgangsrapportage verkort zijn weergegeven.

Gaza-oorlog: aanjagende factor voor extremisme en terrorisme

De aanslagen van Hamas op 7 oktober 2023 in Israël en de daaropvolgende oorlog die Israël voert in Gaza hebben geleid tot een escalatie van geweld in het Midden-Oosten, waarbij steeds meer landen betrokken zijn. Door extremistische groepen wereldwijd wordt het conflict gebruikt om al bestaande extremistische, antisemitische en racistische narratieven te versterken. Na 7 oktober 2023 hebben er veel gewelddadige incidenten in westerse landen plaatsgevonden, gericht tegen Israëlische, Joodse, islamitische en christelijke personen of objecten. Het antisemitisme lijkt op basis van het aantal meldingen sterk toe te nemen in Nederland. Dit vindt plaats in een maatschappelijke context van groeiende polarisatie, waarin online en offline discriminatie, bedreiging en soms geweld jegens vrouwen, moslims, lhbtqi+’ers en mensen met een andere etnische of culturele achtergrond in Nederland, toeneemt.

Snelle online radicalisering rechts-terroristische en jihadistische jongeren neemt toe

Tientallen jongeren in de leeftijd van 12 tot 20 jaar zijn bij de politie en het Openbaar Ministerie in beeld gekomen vanwege onder meer het verspreiden van terroristische propaganda; sommigen ook vanwege het voorbereiden van aanslagen. De snelle online radicalisering van jongeren is een belangrijk bestanddeel van de terroristische dreiging. Er zijn in Nederland waarschijnlijk enkele honderden

¹ [Rotterdamse aanpak radicalisering, extremisme en polarisatie \(REP\)](#)

² [Dreigingsbeeld Terrorismen Nederland december 2024](#)

jongeren actief in rechts-terroristische en jihadistische online milieus. De snelheid waarmee sommige kinderen en jongeren online radicaliseren is zorgelijk.

Dreiging vanuit jihadisme en andere radicaalislamitische kringen onverminderd hoog

De aanhoudende hoge dreiging van het jihadisme wordt geïllustreerd door de toename van het aantal jihadistische aanslagen en arrestaties in Europa. De oorlog in Gaza is een belangrijke aanjagende factor voor de jihadistische dreiging in Europa. De jihadistische dreiging komt vooral voort uit Islamitische Staat (ISIS). Netwerken van jihadisten uit Centraal-Azië en de Kaukasus hebben de intentie een aanslag te plegen in Europa. Zij zijn vaak verbonden aan ISKP, de van oorsprong Afghaanse tak van ISIS. Ook andere ISIS-provincies, zoals die in Syrië of Somalië, proberen aanslagen in Europa aan te sturen of aanhangers in het Westen daartoe te stimuleren. Daarnaast zijn er in Europa nog steeds aanslagen door alleen handelende daders die geïnspireerd zijn door ISIS. Ten slotte gaat er in Europa een potentiële dreiging uit van personen die na een veroordeling voor terrorisme vrijgekomen zijn uit detentie. Vanaf 2025 komen er in Nederland terrorismeveroordeelden vrij met een hoger dreigingsprofiel dan veel eerdere vrijgelaten terrorismeveroordeelden.

Soevereinen³ in Nederland gearresteerd op verdenking van terrorisme

Voor het eerst worden in Nederland acht soevereinen vervolgd vanwege terroristische misdrijven. Zij worden verdacht van deelname aan een terroristische organisatie, drie van hen ook van het voornemen een gewelddadige confrontatie aan te gaan met lokale gezagsdragers. Bij meerdere verdachten zijn wapens aangetroffen. Soevereinen vormen een prominente subgroep binnen de anti-institutionele⁴ beweging. Ondanks de arrestaties gaat er nog steeds een geweldsdreiging uit van de kleine groep geweldsbereide soevereinen.

Nieuwe rechts-extremistische groepen zijn meer actiebereid

De rechts-extremistische beweging ondermijnt met haar boodschap van witte superioriteit en haat jegens minderheden de democratische rechtsorde. Het afgelopen jaar zijn in Nederland groepen opgericht van rechts-extremistische jongens en mannen - en enkele vrouwen - van wie sommigen ook terroristisch gedachtegoed aanhangen. Ze zijn meer actiebereid: ze delen niet alleen ideeën online maar willen elkaar ook in persoon ontmoeten en activiteiten ondernemen. Sommige aanhangers gaan over tot racistisch gemotiveerd geweld. Enkele Nederlandse groepen staan in contact met, of zijn verbonden aan internationale, meer geharde terroristische groepen.

Dreigingsbeeld in Rotterdam

In de regio Rotterdam zien we op hoofdlijnen dezelfde ontwikkelingen als in het landelijke dreigingsbeeld. De grootste dreiging blijft uitgaan van het jihadisme. De voornaamste rechts-extremistische dreiging komt van accelerationistisch⁵ en vergelijkbaar rechts-terroristisch gedachtegoed. Het links-extremisme is vooral activistisch⁶ van aard. Verder valt op dat zowel bij jihadisme als rechts-extremisme (snelle) online radicalisering van jonge personen toeneemt.

³ Volgens de [NCTV](#), [AIVD](#) en [Nationale Politie](#) keren mensen die zich soeverein verklaren zich af van de overheid en andere instituties. Hoewel ze veelal een open houding houden richting andere mensen, verspreiden ze wel feitelijk onjuiste verhalen over de kwade intenties van de instituties. Dit gedrag kan op langere termijn de democratische rechtsorde ondermijnen. Een deel van de soevereinen wil zelf bepalen of wet- en regelgeving op hen van toepassing is. Van een klein deel van de soevereinenbeweging gaat ook een geweldsdreiging uit op de korte termijn

⁴ Volgens de [NCTV](#) keren aanhangers van de anti-institutionele beweging zich tegen de overheid en andere instituties, zoals de rechtspraak, de traditionele media en de wetenschap. Deze worden op basis van complottheorieën gezien als onderdeel van een internationaal opererende 'kwaadaardige elite', waarmee de Nederlandse bevolking in een staat van oorlog zou verkeren.

⁵ De [NCTV](#) beschrijft accelerationisme als het rechts-extremistische gedachtegoed waarbij het creëren of versnellen van chaos wordt nagestreefd, om zo een rassenoorlog en de vervanging van de democratie door een witte etnostaat te bespoedigen.

⁶ De [NCTV](#) beschrijft activisme als pogingen van individuen of groepen om op buitenparlementaire wijze, maar binnen de kaders van de democratische rechtsorde, politieke besluitvorming te beïnvloeden.

In 2023 en 2024 heeft de politie regelmatig meldingen en incidenten geregistreerd in relatie tot anti-institutionele, met name het soevereine, gedachtegoed in Rotterdam. Van deze groep gaat op dit moment geen geweldsdreiging uit. De gemeente en de politie hebben in 2024 geïnvesteerd in het verder opbouwen van een beeld en kennispositie op dit fenomeen.

Ook in Rotterdam kan een geweldsdreiging uitgaan van een 'eenling'. Met een eenling wordt bedoeld; iemand die er niet zozeer een duidelijke ideologie op na houdt en geen deel uitmaakt van een organisatie of groepering. De eenling streeft niet persé altijd een verandering van de maatschappij na. Indien hier wel sprake van, dan kan dit getypeerd worden als een potentieel gewelddadige *extremistische* eenling (PGEE). Indien dit ontbreekt, kan dit als potentieel gewelddadige eenling (PGE) worden getypeerd. De overeenkomst tussen beiden is dat zij vaak alleen handelen en moeilijk te voorspellen zijn. Verder blijkt veelal dat sociale, psychologische en omgevingsfactoren een rol spelen in hun radicalisering of escalatie naar geweld. Het is niet altijd eenvoudig om te indiceren of er sprake is van een PGE of PGEE omdat niet altijd duidelijk naar voren komt of er wel of geen sprake is van een ideologie/overtuiging. Voor een zorgvuldige duiding en afweging is het dan ook van belang dat er goed wordt samengewerkt met partners in het veiligheidsdomein, maar ook met onder andere expertises op het gebied van geestelijke gezondheidszorg. Hieruit blijkt ook vaak dat een duale aanpak meer passend is dan bijvoorbeeld alleen een contraterroristische aanpak.

Duiding mesaanval Erasmusbrug september 2024

Op 19 september 2024 viel een man bij de Erasmusbrug in Rotterdam mensen aan met een mes, waarbij een dode viel. Het OM verdenkt de verdachte, een 22-jarige man uit Amersfoort, van moord en poging tot moord met terroristisch motief. Tegelijkertijd wil het OM benadrukken dat het onderzoek nog in volle gang is en dat ook andere motieven nadrukkelijk niet worden uitgesloten. Verder onderzoek zal dit moeten uitwijzen.

Opzet en effectiviteit aanpak REP

De aanpak REP bestaat uit twee pijlers: 1) radicalisering en extremisme en 2) polarisatie. Hoewel de thema's elkaar raken, is er een verschil in ambitie, doelstellingen en uitvoering. De thema's radicalisering en extremisme bevatten problematiek waar dreiging van uit gaat. Polarisatie hoort bij een open samenleving. Tegelijkertijd kan dit wel een voedingsbodem zijn voor radicalisering.

Effectiviteit beleid

De aanpak is gebaseerd op inzichten van evaluaties en de wetenschap. Als gevolg van die inzichten ligt de focus van de gemeente op het vergroten van de weerbaarheid van Rotterdammers tegen radicalisering, vergroten van kennis van professionals over radicalisering en polarisatie en het adviseren van bestuurders en professionals. Op deze manier draagt de gemeente effectief en binnen de eigen invloedssfeer bij aan het tegengaan van radicalisering en omgaan met polarisatie.

De focus in de pijler radicalisering en extremisme ligt op het vergroten van kennis, het geven van handelingsperspectief aan professionals en op *disengagement*: het beogen van gedragsverandering waardoor personen niet (meer) overgaan tot extremistische handelingen. Dit feitelijke gedrag is immers meetbaar. Vaststellen of iemand ook daadwerkelijk afstand heeft genomen van het radicale gedachtegoed is niet mogelijk. Er kan immers niet in iemands hoofd worden gekeken. Hiermee beschermt de gemeente zowel de Rotterdamse samenleving als de Rotterdammers in kwestie.

De gemeente is niet de enige die werkt aan het tegengaan van radicalisering en omgaan met polarisatie. Verschillende ketenpartners, zoals inlichtingendiensten, de NCTV, de politie, zorgorganisaties en andere partners werken samen aan het voorkomen hiervan. Rotterdam richt zich op waar een gemeente bevoegdheden voor heeft en waar invloed kan worden uitgeoefend. Zo werkt de gemeente met de

persoonsgerichte aanpak radicalisering (PGA-RAD) aan het verminderen van individuele risicofactoren en het vergroten van beschermingsfactoren⁷.

Met behulp van onder andere de 'Toolkit Evidence Based Werken in de preventie van radicalisering'⁸ evalueert de gemeente de weerbaarheidprojecten op zowel proces als effect. Deze evaluaties geven inzicht in wat effectieve elementen van dergelijke projecten zijn. Wanneer met de projecten daadwerkelijk wordt gewerkt aan het wegnemen van de voedingsbodems voor radicalisering en tegelijkertijd het vergroten van beschermende factoren, verkleint de kans dat individuen radicaliseren en mogelijk overgaan tot (legitimatie van) extremistische daden. We spreken in dit kader van primaire preventie.

Hieronder volgt eerst een overkoepelende beschrijving van de voortgang van de aanpak. Daarna zal per pijler de doelstelling worden toegelicht, waarna wordt geschetst hoe de concrete inzet heeft bijgedragen aan het realiseren hiervan.

Voortgang aanpak REP in 2023 en 2024

In 2022 heeft een externe expertcommissie een rapport⁹ uitgebracht om de aanpak REP van aanbevelingen te voorzien. In 2023 en 2024 heeft de gemeente de aanbevelingen opgevolgd.¹⁰ Zo is het proces van het Meld- en Adviespunt Radicalisering (MAR) verder geprofessionaliseerd, zijn er verschillende Data Privacy Impact Assessments (DPIA's) voor de betreffende werkprocessen uitgevoerd, zijn verbeteringen doorgevoerd in het informatiebeheer en is het proces 'Lezen van de stad' ontwikkeld: een methode om zicht te krijgen op sentimenten, fenomenen en gebeurtenissen met betrekking tot maatschappelijke thema's die van invloed (kunnen) zijn op de sociale stabiliteit in de stad.

Verder heeft het programmateam de manier van werken moeten aanpassen door de verandering in het dreigingsbeeld. Waar de grootste dreiging uitgaat van het gewelddadig jihadisme, is tegelijk sprake van een ontwikkeling naar meersoortige dreigingen en minder vastomlijnde ideologieën. Het team heeft hierdoor bijvoorbeeld het aanbod van trainingen en voorlichtingen aangepast en uitgebreid. Mede door dit veranderend dreigingsbeeld is de aanpak doorlopend geëvalueerd in samenwerking met de wetenschap. Onderzoekers van de Universiteit Utrecht hebben de gemeente met een 'living lab' geholpen om de aanpak beter aan te laten sluiten bij deze veranderende omgeving. Dit heeft onder andere geresulteerd in een verbeterde samenwerking in de persoonsgerichte aanpak radicalisering (PGA-RAD) en het beter vormgeven van de inzet op deskundigheidsbevordering van professionals.

Inzichten 'living lab'

"De aanpak van, en samenwerking rondom de aanpak van polarisatie, extremisme en radicalisering is zeer complex. Veel factoren beïnvloeden hoe mensen en gemeenschappen zich ontwikkelen, of dreigingen zich ontwikkelen tot geweld en hoe de interventies van de overheid uitpakken. Daarbij zijn veel processen niet goed zichtbaar of meetbaar en is ook de wetenschap nog niet eensgezind over alle verbanden.

De Universiteit Utrecht heeft daarom niet ingezet op een klassieke onderzoeksevaluatie van de REP aanpak in Rotterdam, maar heeft gekozen voor de living lab methode, waarbij onderzoekers nadrukkelijk samen met praktijkprofessionals verkennen wat zou kunnen werken in de aanpak van complexe maatschappelijke vraagstukken.

⁷ Zie voor meer informatie: [Factoren bij radicalisering | Nederlands Jeugdinstituut](#)

⁸ [Toolkit Evidence-Based Werken bij de preventie van radicalisering](#)

⁹ [Onderzoeksrapport Rotterdamse aanpak radicalisering, extremisme en polarisatie](#)

¹⁰ [Collegebrief over Rapport Externe Expert Commissie Radicalisering, Extremisme en Polarisation](#)

Gedurende twee jaar hebben onderzoekers van verschillende disciplines samengewerkt met verschillende onderdelen van de REP-aanpak, zoals het multidisciplinaire casusoverleg in het Veiligheidshuis, het netwerk van aandachtsfunctionarissen en de aanpak.

Onderdeel van de living lab methode was het organiseren van diverse werksessies. Daarbij werd in afstemming met de behoeften vanuit de Rotterdamse praktijk ingezet op drie thema's:

- (1) het inbrengen van de laatste wetenschappelijke inzichten rondom meersoortige dreigingen en maatschappelijke ongenoegen;
- (2) het versterken van de onderlinge samenwerking tussen de partners in het multidisciplinaire casusoverleg in lijn met de inzichten uit netwerkonderzoek;
- (3) het verduidelijken van de rol en positie van aandachtsfunctionarissen binnen de gemeente.

Deze inzet heeft geleid tot concrete aanpassingen van de structuur en werkwijzen binnen de aanpak. De complexiteit en bewegelijkheid van het probleem van radicalisering, extremisme en polarisatie vragen – met een blik vooruit – dat er voortdurend aandacht nodig blijft voor ontwikkelingen in de dreiging en investeren in de samenwerking tussen afdelingen binnen de gemeente en partners buiten het stadhuis.”

- onderzoekers Universiteit Utrecht

Voortgang pijler polarisatie

In het omgaan met polarisatie werkt de gemeente vooral samen met partners uit het sociale domein en maatschappelijke, levensbeschouwelijke en culturele organisaties in Rotterdam. De hoofddoelstelling van deze pijler is werken aan een ontspannen samenleving en als gemeente niet zelf bijdragen aan het vergroten van de tegenstellingen tussen groepen in de stad. De inzet vanuit deze aanpak bestaat uit de onderstaande actielijnen.

1. Het lezen van de stad.
2. Advisering aan professionals.
3. Deskundigheidsbevordering van professionals door handvatten te geven voor het omgaan met gepolariseerde situaties.

Hieronder wordt per actielijn toegelicht hoe de inzet heeft bijgedragen aan het realiseren van de hoofddoelstelling.

Lezen van de stad

Met het Lezen van de Stad krijgt de gemeente zicht op sentimenten, fenomenen en gebeurtenissen met betrekking tot maatschappelijke thema's die van invloed zijn op de sociale stabiliteit in de stad. De gemeente wil zo goed als mogelijk in kunnen spelen op eventuele spanningen en behoeftes die leven. En als de gemeente merkt dat er maatschappelijke onrust ontstaat, wil de gemeente hier vroegtijdig op in kunnen zetten. Met een kerngroep werken de domeinen Veilig, Sociaal en Gebieden samen aan het Lezen van de Stad. Het Lezen van de Stad wordt zowel preventief ingezet bij zorgelijke thema's als in acute(re) situaties van spanningen, onrust en/of escalatie.

In 2024 heeft de kerngroep Lezen van de Stad geïnvesteerd in het ontwikkelen van een werkwijze om beter, gezamenlijk beeld te krijgen op wat er leeft en speelt in de stad. Er is een globaal beeld gevormd van de thema's waar extra aandacht voor nodig is. Voorbeelden zijn de impact die de oorlog in het Midden-Oosten heeft op Rotterdam en de spanningen die er zijn binnen Eritrese gemeenschappen. Daarnaast is het netwerk van Lezen van de stad enkele keren in een acute(re) situatie benut om snel zicht te krijgen op het sentiment van dat moment en welke invloed dit zou kunnen hebben op eventuele maatschappelijke onrust. Voorbeelden van deze situaties zijn de studentenprotesten bij de EUR en de mesaanval bij de Erasmusbrug. Professionals worden in deze situaties gevraagd om extra alert te zijn op mogelijke signalen van onrust. Zij benutten hiervoor het contact dat zij hebben met Rotterdammers.

Het gaat hierbij over de sfeer van dat moment en wat er leeft onder Rotterdammers en in hun omgeving. Deze sfeerbeelden helpt de gemeente en het College om te kiezen voor de juiste aanpak of benadering. Het gaat hierbij nadrukkelijk niet over persoonlijke informatie van individuen. De ontwikkeling van de werkwijze is nog in volle gang en zal in 2025 worden voortgezet.

Advies en inzet

Er zijn enkele grotere thema's geweest waarin het team vanuit polarisatie advies heeft gegeven. Dit ging veelal om het ondersteunen van gemeenteambtenaren bij het omgaan met gepolariseerde situaties. In enkele gevallen is naast dit advies ook gewerkt aan deskundigheidsbevordering. Deze advisering heeft in 2024 een steeds breder bereik gekregen. Waar het team eerst met name betrokken was bij veiligheidsonderwerpen, zoals de impact van de oorlog in Oekraïne of de nasleep van de explosie aan de Schammenkamp, gaf het team later steeds meer advies aan maatschappelijke organisaties zoals de EUR, bij de ontwikkeling van fysieke projecten en op het gebied van duurzaamheid.

Een groot deel van de inzet op polarisatie bestaat dus uit advisering aan gemeenteambtenaren en partners zoals maatschappelijke organisaties. Daarnaast adviseert het team bij gepolariseerde onderwerpen die binnen de aanpak REP vallen. Enkele voorbeelden:

- De voortdurende inzet gerelateerd aan de oorlog in het Midden-Oosten is erop gericht dat spanningen en polarisatie in de stad niet verder versterkt worden. In 2024 zijn de gesprekken tussen verschillende vertegenwoordigers van (geloofs)gemeenschappen en de burgemeester - zowel Aboutaleb als Schouten- en wethouder Achbar (Samenleven) voortgezet. Daarnaast heeft het team bijeenkomsten met religieuze leiders aangaande dit onderwerp gefaciliteerd. Bij gespannen situaties zoals de oorlog in het Midden-Oosten staat het team in nauw in contact met verschillende partijen in de stad die op dit thema actief zijn en/of zich daar betrokken bij voelen. Ook is sprake van goed contact met partners in de stad, bijvoorbeeld met de Erasmus Universiteit als daar een studentenprotest rond dit thema plaatsvindt. Door op deze manier te werken, is bekend wanneer de spanning oploopt op een specifieke plek of onder een bepaalde doelgroep. Als hier sprake van is, wordt bijvoorbeeld ingezet op gesprekken die het jongerenwerk (JOZ) en samenwerkingspartners bij Maatschappelijke Ontwikkeling faciliteren.
- De spanningen binnen de Eritrese gemeenschap zijn in Nederland steeds duidelijker merkbaar door grote escalaties in Den Haag en Rijswijk. Dit is ook voorstelbaar in Rotterdam. Er wordt gewerkt aan het verstevigen van een netwerk binnen de Eritrese gemeenschap. Ook wordt ingezet op het vergroten van kennis over de gemeenschap en inzicht krijgen in de zorgen en problemen, met als doel beter in te kunnen spelen bij eventuele spanningen of gebeurtenissen.

"Door de voorbereiding en al jullie adviezen voelde het voor mij heel erg overzichtelijk en hadden we als projectteam rust, omdat we een plan hadden. Daarmee hebben we ons doel bereikt: rust en zelf regie houden."

- Projectmanager, deelnemer workshop polarisatie

Deskundigheidsbevordering

Veel gemeentemedewerkers hebben dagelijks contact met bewoners en ondernemers in de stad. Het is belangrijk dat zij weten wat polarisatie is, hoe dit fenomeen werkt en hoe ze het kunnen herkennen. En vooral, hoe belangrijk het is om te voorkomen dat de gemeente (en haar partners) onbedoeld de tegenstellingen vergroot. Hiervoor zijn trainingen en workshops georganiseerd om kennis en vaardigheden rond polarisatie te vergroten. Een voorbeeld van een belangrijke doelgroep van deze trainingen zijn jongerenwerkers. In 2023 en 2024 zijn alle jongerenwerkers van stichting JOZ getraind.

Deskundigheidsbevordering polarisatie in 2023 & 2024

Onderdeel	Aantal	Aantal deelnemers
Training	21	292
Workshop	4	56

Voorgang pijler radicalisering & extremisme

In de aanpak van radicalisering en extremisme werkt de gemeente samen met partners uit het sociale domein en het veiligheidsdomein. De aanpak beslaat alle vormen van extremisme waar een dreiging van uitgaat, zoals religieus extremisme, links- en rechtsextremisme en anti-institutioneel extremisme. De pijler kent twee hoofddoelstellingen.

1) Rotterdammers zijn weerbaar en veerkrachtig tegen extremistische ideologieën, extremistische uitwassen hiervan en tegen wij-zij denken; Ons doel is het wegnemen van voedingsbodems voor radicalisering en het vergroten van beschermende factoren. Hiervoor baseren we ons op wetenschappelijke inzichten en het landelijke en regionale dreigingsbeeld. Dit doen wij door groepsgerichte interventies in te zetten die gericht zijn op onder andere identiteitsvorming, zelfverwezenlijking, het bespreekbaar maken van gevoelige onderwerpen, opvoedvaardigheden, democratische vorming en mediawijsheid. Bijvoorbeeld door lessen en trainingen aan te bieden op scholen.

2) In Rotterdam wordt geen ruimte geboden aan extremistische gedragingen en geweldslegitimatie. Ons doel is het tegengaan van extremistisch geweld. Wij richten ons binnen de persoonsgerichte aanpak Radicalisering (PGA-RAD) op personen die zorgwekkend radicaal gedrag vertonen en geweld legitimeren, aanjagen en/of plegen. Wij willen hierbij enerzijds de risico's voor de samenleving die uitgaan van radicalisering, extremisme, uitreizen of terugkeer reduceren en anderzijds een gedragsverandering bij geradicaliseerde personen zelf bewerkstelligen. Hiermee beogen we zowel de Rotterdamse samenleving als de Rotterdammers in kwestie te beschermen.

In 2023 was de 'driesporenaanpak' nog onderdeel van het beleid: Het beogen problematisch gedrag van groepen of organisaties zo vroeg mogelijk te signaleren en adresseren door interactie en dialoog, en indien nodig door aanspreken en confronteren. Opgemerkt dient te worden dat er geen inzet is geweest op de actielijn driesporenaanpak. Dat komt in de eerste plaats omdat zich geen situaties hebben voorgedaan die om deze inzet vroegen. Daarnaast is er voor de gemeente slechts in weinig gevallen een rechtsgrond voor concrete handelingsopties en vervolgstappen. Om die reden maakt dit deel van de doelstellingen vanaf 2025 geen onderdeel meer uit van de aanpak.

Aan de twee doelstellingen wordt gewerkt met de actielijnen weerbaarheidsinterventies, deskundigheidsbevordering van professionals, verzorgen van advies en de persoonsgerichte aanpak radicalisering. Hieronder is toegelicht hoe deze actielijnen hebben geleid tot het realiseren van de doelstellingen.

Weerbaarheid

In 2023 en 2024 heeft de gemeente drie weerbaarheidsprojecten uitgevoerd. Deze projecten hebben ieder op hun eigen manier bijgedragen aan het vergroten van de beschermende factoren en verminderen van voedingsbodems voor radicalisering.

Opvoeden in Dilemma's

Het doel van 'Opvoeden in Dilemma's' is om ouders handvatten aan te reiken om hun kinderen op te voeden tot weerbare Rotterdamse jongeren. Het traject heeft in 2023 een bereik gehad van 107 deelnemers en in 2024 133 deelnemers. Tijdens de bijeenkomsten is met verschillende werkvormen ingegaan op de identiteitsvorming van de kinderen, de rol van sociale media in radicaliseringsprocessen, de invloed van ouders op weerbaarheid, interculturele dilemma's en verschillende handelingsperspectieven. Met behulp van een voor- en nameting en een evaluatiegesprek zijn de vorderingen per groep in kaart gebracht. Over het algemeen scoren de ouders bij de nameting hoger op kennis, attitude en vaardigheden om met de juiste kennis en houding om te gaan met de uitdagingen van het opvoeden.

Stamina010

Het project 'Stamina 010' heeft als doel met jongeren te werken aan positieve identiteitsvorming, weerbaarheid, groepsvorming en hun plek in de Rotterdamse samenleving. Daarnaast is aandacht

besteed aan de actualiteiten die invloed hebben op de dagelijkse praktijk van jongeren. Het traject had een bereik van 97 deelnemers. Uit de evaluatie bleek dat de meeste jongeren een positieve ontwikkeling hebben bereikt op de thema's zelfbeeld, identiteit en weerbaarheid tegen radicalisering en discriminatie. Het programma werkt met een specialistische weerbaarheidscoach en een sporttrainer. De deelnemers aan het programma van eerdere edities hebben later een rol gekregen als buddy of rolmodel in het project.

Under Pressure

Het lesprogramma '*Under Pressure*' maakt jongeren weerbaarder tegen de invloed van desinformatie en daaruit voortvloeiende polarisatie, en maakt frustratie en wantrouwen ten opzichte van traditionele media en democratische waarden bespreekbaar door inzet van ervaren *peer educators*: jonge rolmodellen die met het delen van hun persoonlijke verhaal taboes doorbreken. Dit programma wordt in de klas aangeboden in samenwerking met scholen. Tijdens de trajecten zijn diverse actualiteiten besproken, zoals de schietpartij bij het Erasmus MC, het conflict Israël-Palestina, complottheorieën rond de coronavaccinatie en de bestorming van het Capitool in Amerika. De *peer educator* gaat in op de consequenties, bijvoorbeeld de gevolgen van het geloven in complottheorieën. Er wordt ook gesproken over de emoties van leerlingen, hoe zij hiermee omgaan en de verbinding met polarisatie wordt gelegd. In 2023 hebben 150 leerlingen op het voortgezet onderwijs en 100 studenten op het MBO aan het programma deelgenomen. In 2024 hebben 350 leerlingen op het voortgezet onderwijs en 180 studenten op het MBO aan het programma deelgenomen.

Naast bovenstaande weerbaarheidsprojecten is in 2022 een interactieve *e-learning* ontwikkeld voor docenten (in opleiding) en andere professionals: de *Serious Game Botsende Ideeën*. Deze *e-learning* geeft handvatten over hoe om te gaan met polarisatie in de klas en hoe radicalisering is te herkennen. In 2023 en 2024 heeft de game enkele honderden docenten (in opleiding) bereikt. In 2024 is gestart met het updaten van de game met het doel deze vanaf 2025 breder in Rotterdam en het land in te kunnen zetten.

Deskundigheidsbevordering

Om de deskundigheid van professionals te vergroten en hun alert te maken op waar zij met zorgen en signalen terecht kunnen, wordt de zichtbaarheid van het Meld- en Adviespunt Radicalisering (MAR) vergroot. Dit doet de gemeente door het organiseren van voorlichtingen, trainingen en kennissessies. Hiermee wordt de kennis over verschillende vormen van radicalisering vergroot en krijgen professionals handelingsperspectieven.

Het Rijksopleidingsinstituut Tegengaan Radicalisering (ROR) verzorgt een groot deel van de trainingen. De gemeente zorgt dat het aanbod aansluit bij de behoefte die bij de doelgroep bestaat. Deze trainingen duren een hele dag waarbij er verschillende basis-, thema en vaardigheidstrainingen worden aangeboden. In 2023 en 2024 is er sprake geweest van een focusverschuiving ten opzichte van de jaren ervoor. In plaats van vooral basisgericht te trainen, is er meer focus gekomen op verdieping. Dit betekent grofweg dat de helft van de aangeboden trainingen basistrainingen betrof en de andere helft verdiepende trainingen. Dit stelt deelnemers van de basistraining in staat om met vervolgtrainingen verdiepende kennis en expertise op te doen over radicalisering en extremisme.

Elke training heeft minimaal zes en maximaal elf deelnemers. Bijna alle trainingen zaten geheel vol. Er zijn 913 deelnemers geweest van deze ROR-trainingen in 2023 en 2024. De trainingen zijn onder andere gegeven aan de wijkagenten van de politie Eenheid Rotterdam, handhavers, wijkteammedewerkers van de gemeente (zoals wijkcoaches en jongerencoaches), Raad van de Kinderbescherming en verschillende zorg- en welzijnsorganisaties.

Er zijn in 2023 en 2024 40 voorlichtingen gegeven. Voorlichtingen worden verzorgd door medewerkers van het team REP. Hiertoe wordt de voorlichting aangepast op de behoefte van de doelgroep. Daarnaast is er een deskundigheidsbevorderingsochtend voor de aandachtsfunctionarissen geweest waar de focus lag op het rechts-extremisme. Een aandachtsfunctionaris radicalisering is een maatschappelijke

professional, die in contact staat met Rotterdammers en een schakel vormt tussen zijn/haar afdeling en het onderwerp radicalisering en extremisme. Ook is er een kennissessie georganiseerd voor onder andere professionals en specifiek aandachtfunctionarissen waar onderzoekers hebben verteld over de toename van de verschillende soorten dreigingen en de impact hiervan op het werkveld. Bovendien heeft het team een lunchlezing georganiseerd over soevereinen en een lunchlezing over het rechts-extremisme, waar per lezing circa 50 gemeenteambtenaren zijn bereikt. In de tabel worden deze activiteiten meegeteld onder het kopje voorlichtingen.

"Alle trainingen rondom radicalisering heb ik als zeer waardevol ervaren. Absoluut van toegevoegde waarde voor de praktijk en om alert te zijn."

- Deelnemer verdiepende training extremisme

Alle deelnemers hebben met hun deelname aan trainingen of aanwezigheid bij voorlichtingen en andere kennismomenten handvatten aangereikt gekregen hoe om te gaan met signalen van radicalisering.

Overzicht deskundigheidsbevordering radicalisering en extremisme 2023 & 2024

	Trainingen	Voorlichtingen	Totaal
2023	35	17	52
2024	48	23	71
Totaal	83 (913 deelnemers)	40	123

Persoonsgerichte Aanpak Radicalisering (PGA-RAD)

De PGA-RAD vormt één van de middelen om extremistisch gedrag van individuen tegen te gaan. Met de PGA-RAD draagt de gemeente bij aan het verminderen van individuele risicofactoren en het vergroten van beschermingsfactoren om te komen tot *disengagement*: iemand staakt zijn zorgelijk radicaal gedrag, zonder dat hij per se ook afstand neemt van zijn onderliggende waarden, opvattingen of radicale gedachtegoed. Hiermee beschermt de gemeente zowel de Rotterdamse samenleving als de Rotterdammers in kwestie.

In 2023 en 2024 is veel werk verzet om volgens de regels te blijven werken na veranderingen in privacywetgeving. Daarnaast zijn er organisatorische wijzigingen doorgevoerd die proactief invulling geven aan de taakuitoefening en onderliggende grondslagen van het aangenomen wetsvoorstel 'Gegevensverwerking persoonsgerichte aanpak radicalisering en terroristische activiteiten'¹¹. Ook is de gemeente ondersteund door het doorlopende leer- en evaluatieproces *Living Lab*. Tot slot organiseert de gemeente viermaal per jaar een intervisie voor de bij casuïstiek betrokken ambtenaren van de G4-gemeenten.

Casuïstiek PGA-RAD

In Rotterdam is in 2023 en 2024 een verandering in de casuïstiek ontstaan. Dit is conform het landelijke en regionale dreigingsbeeld. De belangrijkste observaties zijn hieronder weergegeven.

- Minder (ideologisch) afgebakende profielen. Er is steeds minder vaak sprake van een heldere, samenhangende ideologie van personen binnen de PGA. Zicht krijgen en houden op de doelgroepen en het bieden van passende hulp wordt hierdoor steeds ingewikkelder.
- Een dynamisch dreigingsbeeld. De aard en achtergrond van de PGA-subjecten veranderen snel. Wat nu de boventoon voert in de casuïstiek, kan in korte tijd veranderen of zich in andere verhoudingen voordoen. Dit vraagt veel van de betrokken professionals.
- Verjonging. Subjecten in de PGA worden steeds jonger. Dit vraagt mogelijk om een andere aanpak en werkwijze.

¹¹ [Wet gegevensverwerking persoonsgerichte aanpak radicalisering en terroristische activiteiten](#)

- Online radicalisering. Radicalisering vindt steeds meer online plaats. De gemeente heeft geen bevoegdheden om zicht te houden op groepen en personen in het online domein. Het zwaartepunt ligt op het signalerend vermogen van de politie en inlichtingendiensten.
- De groei van anti-institutioneel extremisme en soevereine personen. De democratische rechtsorde en de legitimiteit van professionals wordt door deze subjecten in twijfel getrokken. Contact met deze doelgroep is daarom ingewikkeld.

Casuïstiek persoonsgerichte aanpak radicalisering

Peildatum	Totaal	Religieus	Extreem rechts	Extreem links	Anti-institutioneel
31-12-2023	12	5	3	1	3
31-12-2024	18	11	4	1	2

Meld- en Adviespunt Radicalisering (MAR)

Bij het MAR kunnen Rotterdammers en professionals op een laagdrempelige manier advies vragen over alle vormen van radicalisering en meldingen doen over mogelijk radicaliserende individuen. Het MAR bekijkt of er daadwerkelijk sprake is van radicalisering. Waar nodig bespreekt het MAR de melding met ketenpartners in het Zorg- en Veiligheidshuis Rotterdam Rijnmond (ZVHRR) in de zogenoemde weegploeg. Dit overleg is het voorportaal van de PGA-RAD bestaande uit (vertegenwoordiging van) de burgemeester, de politie en het Openbaar Ministerie en bepaalt of een casus in de PGA wordt opgenomen. Indien een casus door de weegploeg geschikt wordt geacht, wordt een persoonsgerichte aanpak ingericht.

Meldingen bij Meld- en Adviespunt Radicalisering 2023 & 2024

Periode	Totaal	Religieus	Extreem rechts	Extreem links	Anti-institutioneel
2023	3	1	0	0	2
2024	6	2	2	0	2

2023

Het MAR heeft alle drie de meldingen, die ontvangen zijn in de periode van eind september tot eind november, als signaal ingebracht bij de weegploeg in het Zorg- en Veiligheidshuis. Daarnaast hebben de politie en het Openbaar Ministerie in 2023 vijf signalen ingebracht bij de weegploeg. Van de in totaal acht besproken signalen, zijn er vijf opgenomen in de PGA-RAD.

2024

Van de zes meldingen heeft het MAR vier meldingen als signaal ingebracht bij de weegploeg. Twee meldingen zijn niet in behandeling genomen. Daarnaast hebben de politie en het Openbaar Ministerie in 2024 tien signalen ingebracht op de weegploeg. Van de in totaal veertien besproken signalen, zijn er elf als casus opgenomen in de PGA-RAD.

Adviezen bij het MAR

In 2023 en 2024 is het MAR respectievelijk 25 en 29 keer benaderd voor advies. De adviesvragers betreffen professionals uit onder andere uit de GGZ, jeugd- en welzijnsdomein. Adviesvragers worden geholpen door bijvoorbeeld inzicht te geven in signalen die duiden op zorgelijke radicalisering, door het geven van voorlichtingen en door het doorverwijzen naar bijvoorbeeld politie, Landelijk Steunpunt Extremisme (LSE) of een andere gemeente.

Slotwoord

Met de aanpak REP heeft de gemeente in 2023 en 2024 bijgedragen aan het omgaan met polarisatie en het tegengaan van radicalisering en extremisme. Allemaal met het doel om Rotterdam een veilige stad te laten zijn, waar het fijn is om te wonen, werken en leven. Waar iedereen zich welkom, thuis en

ontspannen voelt. Deze rapportage geeft inzicht in welke resultaten zijn bereikt: van het vergroten van de weerbaarheid van Rotterdammers en verzorgen van trainingen tot het geven van advies en het organiseren van de persoonsgerichte aanpak radicalisering.